

kommende over for de grønlandske revisionskrav i den retning. Dette kunne nok have været på sin plads, om forfatteren her havde anstillet nogle betragtninger over, om den danske fastholden ved et statsretligt hjemmestyre ud over at hvile på formel grundlovsjura kunne forklares ved, at statens forhandlere netop tog grundlovens omfavelse af Grønland i 1953 alvorligt og i den så den bedste garanti for at fastholde en dansk forpligtelse til også fremover at yde de betragtelige overførsler til det grønlandske samfund.

I den detaljerede gennemgang af, hvordan ordningens enkelte dele nærmere bestemmer det statsretlige hjemmestyre, der blev resultatet, vies med rette råstofproblematikken megen opmærksomhed (36 sider). Det var et punkt, som grønlænderne fra starten var enige om skulle være særanliggende, men det blev taget helt ud af ordningen og blev reguleret som et særligt fællesanliggende med betydelig praktisk overvægt til den danske side. Brøsted antyder (s. 35), at der lå kernen i den danske uvilje til at anerkende grønlænderne som et folk med folkeretslige rettigheder. Og det kan være lige så god en arbejdshypotese som nogen anden. Beklageligvis har Brøsted ikke fundet plads til at gå nærmere ind i en analyse af årsagerne til den danske indgriben, men det er givet et problem, som vil beskæftige den fremtidige forskning.

Afslutningsvis er der grund til at understrege, at det er et redeligt arbejde. Der er ingen citatfusk, der er ingen skæv præsentation eller referater af kilderne. Forfatterens ståsted er klart vedgået, men hvor han selv tager fat, må man forberede sig på nogle argumentationskæder, der nok har orden i den formelle logik, men som måske hviler for meget netop på den.

Axel Kjær Sørensen

Erik Carlé: *Døden i Vestre*. (Gyldendal 1980, 123 s.)

Hvad der helt ensidigt gør denne bog interessant er den omstændighed, at forfatteren har ydet kirkelig bistand ved omkring 30 henrettelser af landssvigere; han blev nemlig ansat som medhjælper for præsten ved Københavns fængsler 1948 med tjeneste ved Vestre Fængsel.

Hos Karl O. Christiansen kan man læse om landssvigernes sociologiske baggrund (Mandlige landssvigere i Danmark under besættelsen, 1950. Landssvigerkriminaliteten i sociologisk belysning, 1955). Hos Carlé får man en smule indtryk af de enkelte skæbner, grupperet af forfatteren i »De enfoldige«, idealisterne, opportunisterne etc. Carlés bog giver ingen støtte for tilhængere af dødsstraf. Tværtimod. Forfatterens holdning er klar ud fra de erfaringer, han har gjort. »Man kan ikke gøre mennesker til bøddler,« skriver han. Og han er klar til at tage konsekvensen: »Hellere de lange knives nat end juridisk akrobatik«.

Carlé argumenterer dog ikke særlig skarpt for synspunktet i sin bog, der i passager virker lidt udflydende. Han er sjælesørgeren, hos hvem passiviteten nødvendigvis må have overtaget.

Ib Gejl

Erik Mader: *SF under »det røde kabinet« 1966-1968*. (Odense Universitetsforlag, 1979). 242 s.

Det første arbejderflertal er en af de centrale episoder i de sidste årtiers danske historie. Den fængsler ved sin umiddelbare dramatik. Den socialdemokratiske mindretalsregering gjorde efter valget 22. november 1966 sin eksistens afhængig af samarbejdet med et parti, der var i gang med et forsøg på at

institutionalisere det begyndende ungdomsoprør. Rebellerne kom under ansvarsrets åg. De slugte forhastet den lede moms. I trods erobrede de derefter partiapparatet. Resultatet blev en splittelse mellem hovedbestyrelse og folketingsgruppe. Da regeringen i november 1967 besluttede sig for en devaluering og fremlagde en indkomstpolitisk følgelovgivning, kom eksplosionen. Rebellerne fældede regeringen, splittede Socialistisk Folkeparti og dannede partiet Venstresocialisterne.

Det er et udmærket materiale, Erik Mader har samlet til SF's andel i denne historie. Partiet har stillet sit arkiv til rådighed med forhandlingsprotokoller for både folketingsgruppe og hovedbestyrelse, og en række fremtrædende partifolk fra begge fløje har åbnet deres privatarkiver til formålet. Synd kun, at han ikke har kunnet få adgang til hverken Aksel Larsens eller den socialdemokratiske folketingsgruppes arkiv. Til supplement har han taget interviews med en lang række af aktørerne. Kun til enkelte som Pia Dam og Per Hækkerup har han henvendt sig for gæves.

Der er imidlertid materiale nok til at følge begivenhedsforløbet meget tæt, og det gør forfatteren også. Krag's for gæves forsøg på at danne en koalitionsregering blotlægges i detaljer, så vi får oplysninger, der tillader en præcisering af, hvilken status det offentliggjorte, ikke gældende, halvt bindende forhandlingsprotokollat havde. Til forhandlingerne om skattereformen rummer materialet desværre kun få nye oplysninger. De følgende stridigheder, før, under og efter den ekstraordinære kongres i juni har nok længe været kendt i hovedtrækkene takket være den åbenhed, de udspillede i, og de offentliggørelser, som kombattanterne kastede sig ud i under opgøret efterpå. Men Mader følger dog adskilligt nyt til.

Mest interessant er måske hans dokumentation af, at der på kongressen i december mellem de stridende fløje opererede en gruppe, som blev tungen på Aksel Larsens vægtskål.

Det er fornøjelig læsning, Mader har præsteret. Han skriver enkelt og letforståeligt. I hans materiale vrimler det øjensynligt med pudsige og groteske bemærkninger. Dem har han en veludviklet sans for, og man er ham taknemmelig for, at han har villet dele sin glæde over dem med læseren. Han har klart opfattet og anskueligt gengivet de fleste situationer, så det bliver muligt for læseren gennem de mange enkeltheder at finde frem til et mønster i de to stridende fløjes handlinger.

Dog kniber det lidt med kulminationen under devalueringsskrisen og SF's 6. kongres. Det lykkes ham ikke rigtigt at få frem, at for begge fløje vejede ønsket om at vinde magtkampen i partiet stærkere end hensynet til at bevare arbejderflertallet. Begge opererede de under forhandlingerne med regeringen med blikket stift rettet mod det tilstundende opgør på 6. kongres. Derfor bejlede de hver især til J. O. Krag. Aksel Larsen var meget tidligt ude og billigt til fals. For ham gjaldt det først og fremmest om at sikre sig, at regeringen blev bundet til hans fløj. Men også Erik Sigsgaard endte med at sluge indefrysningen af en dyrtidsportion, ganske vist på vilkår, der ikke blev accepteret. Hans problem var øjensynlig, at han måtte have netop så meget, at han for kongressens delegerede kunne påvise, at han havde opnået mere end Aksel Larsen. Og den luksus kunne Krag af sikkert flere gode grunde ikke tillade sig.

Maders problem har nok været, at han har følt sig forpligtet til at tage stilling til de partsforklaringer, der senere fremkom under opgøret om ansvaret for arbejderflertallets forlis. Og man

må faktisk lade ham, at han er i stand til at holde lidenskaberne i ave og øve ret og skel. Desværre er imidlertid partsforklaringer kun sjældent frugtbare udgangspunkter for historisk perspektiv. Det havde utvivlsomt givet mere, hvis han havde samlet sine konkluderende betragtninger om linien i parternes handlinger.

Aksel Larsens linie får Mader klart nok frem. Efter næsten et helt politisk livs ørkenvandring var han kommet ind i magtens forgård, hvorfra han kunne skimte resultater. Hvis han selv skulle nå at være med til at virkeliggøre dem, måtte Socialdemokratiet ikke få det mindste påskud til at samarbejde til anden side. Han stillede derfor så små krav under forhandlingerne, at det virkede påfaldende også blandt hans nærmeste tilhængere. Men hvorfor fulgte de ham da så langt?

Linien i venstrefløjens politik er derimod et langt vanskeligere problem. Mader kan nok have ret i, at den i de fleste situationer gav sig udslag i krav om en hårdere forhandlingstaktik. Sårbarheden i Aksel Larsens linie gjorde det jo oplagt at føre striden på dette spørgsmål. Men hvis ikke der lå andet bag, kan man vanskeligt forklare sig, at det ikke lykkedes at finde et kompromis. Man kunne med andre ord have ønsket sig, at forfatteren havde taget stilling til, hvad Ursula Schmiederer skriver om det senere VS: der indgik i det elementer, »som partielt og strukturelt er uforeneligt med dets karakter af parti; elementer af spontane bevægelser og kampagner, som per definition modsiger kontinuerlig, organiseret partipolitik« (Die Sozialistische Volkspartei Dänemarks p. 173). Hvis forfatteren omhyggeligere havde trukket delingslinien i partiet op helt fra grundlæggelsen i 1958-59 og frem til valget i november 1966, ville han nok

også have ofret denne mulighed større opmærksomhed.

J. P. Noack

Kvindestudier 2. (Fremad, 1978). 197 s., ill.

I 1977 udkom det første bind feminologiske studier med en række bidrag af kvindeforskere fra forskellige fag. Bind to er som det første alsidigt sammensat og viser bredden i den forskning i kvindeforhold, der har taget fart i de senere år. Forordet er skrevet af *Nynne Koch*, der prøver at præsentere bidragene under fællesnævneren kvinden og det omgivende samfund, præget af maskuline værdinormer, og hun rejser spørgsmålet, om der findes særlige kvindelige værdier, der kan forandre mandssamfundet (til det bedre). At hun selv er tilbøjelig til at gå ind for denne tanke, fremgår af hendes egen artikel: Linien og cirklen. Kønshistoriske betragtninger. Heri diskuteres forskellige teorier om forholdet mellem biologiske og samfundsmæssige processer; men helhedsindtrykket kan forekomme noget dunkelt.

Antropologen *Susan Reynolds Whyte* beskæftiger sig i sit bidrag med kvindens stilling i ikke-industrialiserede samfund, og man får et interessant indblik i varierende kønsroller og værdinormer. Kunsthistorikeren *Else Bülow* skriver om kvinden som billedkunstner, historisk og aktuelt, og hun konkluderer, at en egentlig kvindekunst først forsøges skabt nu af de nye kvindebevægelser. Rent historisk baseret er en artikel af *Nanna Damsholt*: En studie i Valdemarstidens kvindesyn. Det er en undersøgelse af kvindesynet hos Sven Aggesen og i biografien af abbed Vilhelm af Æbelholt med det formål at undersøge den holdningspå-